

KOMMUNALA INFORMATÖRER 1977
EN STUDIE AV MEDLEMMAR I KOMMUNALA
INFORMATÖRERS FÖRENING

KENT ASP
LENNART WEIBULL

RAPPORTSERIEN 1977:6

STATSVETENSKAPLIGA
INSTITUTIONEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

INLEDNING

Föreliggande rapport 'Kommunala informatörer 1977' bygger på en enkätundersökning genomförd under senvåren och försommaren 1977. Undersökningen avser informatörer i kommuner och lands-ting.

Huvudfrågan bakom undersökningen var vilken typ av vidareutbildningsbehov som finns bland praktiskt verksamma kommuninformatörer. För att belysa detta var det viktigt att studera rekrytering av informatörerna och dominerande arbetsuppgifter. Vidare bedömdes det vara av intresse att även få en bild av informatörernas syn på sin yrkesroll och på den offentliga informationen i allmänhet.

Den rapport som nu föreligger presenterar huvudresultaten från enkätundersökningen. Den studerar yrkesgruppens sammansättning och rekrytering. Vidare redovisas arbetsuppgifter och attityder till kommunal informationsverksamhet. Avslutningsvis görs ett försök att sammanfatta utbildningsbehov och utbildningsönskemål.

Undersökningen har på uppdrag av Kommunala Informatörers förening (KIF) genomförts av avdelningen för Informationsteknik, statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Frågeformulär, analyser och rapportskrivning har gjorts av oss gemensamt. Som kontaktperson med KIF har Nils-Ivar Ingberg, Göteborg, fungerat. Han har också ombesörjt distributionen av enkäten.

INNEHÅLL

UNDERSÖKNINGEN	
Bakgrund	2
Problemställning	2
Enkätstudien: frågeområden	3
Enkäten: svarspersonerna	4
KOMMUNALA INFORMATÖRER	
Ett nytt yrkesområde	6
Rekryteringsvägar	8
Utbildning	11
ARBETSUPPGIFTER	
Fem arbetsområden	13
De vanligaste arbetsuppgifterna	14
De minst vanliga	17
Kontaktytor	18
SYNEN PÅ SAMHÄLLETS INFORMATIONSVERKSAMHET	
Ett debatterat område	20
Information före eller efter fattade beslut	22
Synen på konsekvenserna av en ökad informationsverksamhet	24
Synen på det egna arbetet	27
Synen på politiker och chefstjänstemän	29
Synen på journalister och massmedia	30
VIDAREUTBILDNING	
Önskemål om vidareutbildning	35
Utbildningens innehåll	35
Särskilda ämnesområden	37
Typ av utbildningar	38
SAMMANFATTNING	39

UNDERSÖKNINGEN

Bakgrund

Informatörer i offentlig tjänst är en relativt sen företeelse. Det var först under 1960-talet som kommuner och landsting började inrätta ett större antal informationstjänster. Tjänsterna fanns företrädesvis i de större kommunerna och de placerades i allmänhet direkt under kommunstyrelsen. Informationstjänster på enskilda förvaltningar var sällsynta.

På 1970-talet har det skett en betydande ökning av informationstjänster i kommuner och landsting. Det visar bl a de undersökningar som gjorts på initiativ av Utredningen om den kommunala demokratin (SOU 1975:46). Den första undersökningen utfördes 1971. Den visade att ca 10% (45 stycken) av kommunerna hade särskilda tjänster för informationsverksamhet och att det totalt fanns 70 informationstjänstemän. Fortfarande fanns de framför allt i de större kommunerna.

Den andra undersökningen gjordes 1974 och den kunde påvisa att antalet tjänster under dessa tre år hade fördubblats. Dessa var nu ca 140. Bl a hade det tillkommit en rad tjänster på de kommunala förvaltningarna. Uppskattningsvis arbetade dessutom ett hundratal kontorister inom den kommunala informationsverksamheten.

Problemställning

Föreliggande undersökning syftar i första hand att belysa de kommunala informatörerna som yrkesgrupp i dag. Bakgrunden till studien har varit ett uppdrag från Kommunala informatörers förening (KIF). Föreningen ville ha svar på frågan om de kommunala informatörernas vidareutbildningsbehov. För att kunna besvara denna fråga bedömdes det som angeläget att få fram uppgifter om yrkesgruppens sammansättning - ålderssammansättning, utbildningsbakgrund och rekrytering - samt typerna av arbetsuppgifter. Genom en sådan kartläggning skall det finnas möjlighet att skissera de allmänna ramarna för vidareutbildningsbehovet. Utöver detta gäll-

de frågan informatörernas egna specifika önskemål om vidareutbildning.

Problemställningen vidgades att även omfatta de kommunala informatörernas syn på offentlig informationsverksamhet. Det bedömdes - inte minst ur utbildningssynpunkt - vara viktigt att få en bild av de kommunala informatörernas syn på informationsverksamhetens allmänna karaktär samt på hur andra grupper - politiker, cheftjänstemän - bedömer den kommunala informationen. Detta gör det också möjligt att få en helhetssyn på informationsverksamhet i kommunerna och de krav denna ställer på olika befattningshavare.

Enkätstudien: frågeområden

För att belysa de angivna problemställningarna genomfördes en enkätundersökning. Med hänsyn till studiens allmänna bakgrund skulle enkäten gå ut till kommunala informatörer, som var medlemmar i Kommunala informatörers förening (KIF) samt till ytterligare ett antal kommunala informationstjänstemän.

På grundval av de fyra huvudsakliga problemställningarna sammanställdes ett frågeformulär som innehöll fyra frågeområden:

(1) Informatörens bakgrund

- kommun
- kön
- ålder
- utbildning
- tidigare arbete

(2) Arbetsuppgifter

- typ av arbetsplats
- arbetstid
- typ av arbete
- kontaktytor

(3) Syn på samhällsinformation

- syn på samhällsinformationens konsekvenser
- syn på samhällsinformationens sätt att fungera

(4) Önskemål om vidareutbildning

- typ av utbildningsområden
- typ av uppläggningsmetoder

Totalt innehöll enkätformuläret 25 frågor. De flesta frågorna var bundna och kunde ifyllas med enkla kryssmarkeringar. Frågorna om bl a utbildningsönskemål var öppna för att man därigenom skulle få uppslag till idéer om utbildningsinnehållet. De öppna frågorna besvarades av ca 80 procent av dem som besvarat frågeformuläret.

Enkäten: svarspersonerna

Enkäten utsändes i maj 1977 till totalt 140 kommunala informatörer. Utsändningen skedde genom Kommunala informatörers förening på grundval av föreningens medlemsförteckning. Utöver medlemmarna sändes enkäten till ca 40 som inte är med i föreningen.

I början av juni utgick en påminnelse. När undersökningen bröts vid midsommar hade 120 svar inkommit. Vidare visade sig att två personer slutat på sina tjänster respektive varit utomlands under undersökningsperioden. Detta innebär att svarsfrekvensen på enkäten är ca 70 procent. Svarsandelen måste betraktas som tillfredsställande. Svagheter i undersökningen är dock att enkäten distribuerades till en något oklar population.

Med hänsyn till populationens utseende finns det skäl att inledningsvis ge en översikt över de svarande efter kommun. Detta ger en uppfattning för vilken typ av kommunala informatörer undersökningsresultaten kan generaliseras till (tabell 1).

Tabell 1 De svarande informatörernas fördelning på det län där de har sin anställning (procent)

Stockholms län	30	(25%)	därav Stockholm	12	(10%)
Uppsala län	7		därav Uppsala	6	
Södermanlands län	5				
Östergötlands län	3				
Jönköpings län	2				
Kronobergs län	1				
Kalmar län	1				
Gotlands län	1				
Blekinge län	-				
Kristianstads län	1				
Malmöhus län	5		därav Malmö	3	
Hallands län	1				
Göteborgs och Bohus län	27	(23%)	därav Göteborg	25	(21%)
Älvsborgs län	3				
Skaraborgs län	5				
Värmlands län	3				
Örebro län	3				
Västmanlands län	4				
Kopparbergs län	3				
Gävleborgs län	4				
Västernorrlands län	3				
Jämtlands län	2				
Västerbottens län	3				
Norrbottnens län	-				
Utan geografisk anknytning	3				
<u>Totalt</u>	<u>120</u>				

Tabellen visar att de flesta av de svarande finns i Stockholm och Göteborg. I den förra kommunen har ca 10 och den senare drygt 20 procent av informatörerna sin anställning. Svagaste representationen har länen i sydöstra Sverige. Snedfördelningen över län är i första hand en följd av att medlemmarna i Kommunala informatörers förening har sin tyngdpunkt i Göteborg och Stockholm. Denna begränsning i populationen måste tas med i tolkningen av undersökningsresultaten.

KOMMUNALA INFORMATÖRER

Vilka är kommunala informatörer i dag? Vad har de för bakgrund? På vilket sätt har de rekryterats? Svaren på dessa frågor är betydelsefulla för förståelse av den kommunala informationsverksamhetens förutsättningar. I detta inledande avsnitt skall ett försök göras att skissera informatörerna som yrkesgrupp. Dessa skall beskrivas med hänsyn till kön, ålder, anställningstid samt utbildning och tidigare anställning.

Ett nytt yrkesområde

De undersökningar som genomfördes på initiativ av utredningen om den kommunala demokratin visade att huvuddelen av de kommunala informatörerna var placerade direkt under kommunstyrelsen och att det var relativt ovanligt med informationstjänster på de enskilda förvaltningarna. Detta förhållande avspeglas också i denna undersökning. Det framgår av tabell 2.

Tabell 2 De undersökta kommunala informatörernas fördelning på arbetsplats och befattning

Befattning	KOMMUN		LANDSTING	TOTALT
	central info-enhet	info-enhet inom förvaltning		
enhetschef	27%	17%	14%	58%
annan chefsbefattning	9%	3%	0%	12%
annan befattning	18%	9%	3%	30%
TOTALT	54%	29%	17%	100%

n = 115

I tabell 2 redovisas också vilken typ av befattning de undersökta kommunala informatörerna har. Chefsbefattningarna utgör en stor andel. Ungefär 60% av de tillfrågade är informationschefer inom kommun och landsting, medan 30% innehar tjänster som infor-

mationssekreterare/assistenter eller liknande. Det innebär att den senare personalkategorin sannolikt är något underrepresenterad i förhållande till sitt verkliga antal. Även här torde fördelningen mellan olika befattningar få ses som resultat av KIF:s medlemssammansättning.

Tabell 3 Andelen män och kvinnor i olika befattningar

	Män	Kvinnor	
Info-chef landsting	87%	13%	n = 15
Info-chef kommun	84%	16%	n = 31
Annat chefsbefattning	70%	30%	n = 32
Annat befattning	48%	52%	n = 40
Samtliga	67%	33%	n = 118

En tredjedel av de kommunala informatörerna är kvinnor. I storstäderna och i kommuner med över 60 000 innevånare utgör de en något större andel medan landstingen har den lägsta andelen kvinnliga informatörer. Som jämförelse kan nämnas att den svenska journalistkåren ('Journalistkåren i Sverige 1970', Sthlm 1969) utgörs av ca en femtedel kvinnor. Det är således vanligare med kvinnliga kommunala informatörer än kvinnliga journalister.

Tabell 3 visar också ett i jämförelse med samhället i övrigt känt mönster. Kvinnliga chefer är relativt ovanliga. I de högre befattningarna som informationschefer i kommun och landsting är de mycket fåtaliga. Däremot finns det ingen större skillnad mellan kvinnornas totala andel (33%) bland kommunala informatörer och deras andel (30%) av andra typer av chefsbefattningar än informationscheferna.

Tabell 4 De undersökta kommunala informatörernas ålder och anställningstid

Alder	Anställningstid	
- 30 år	17%	mindre än 1 år 12%
31 - 40 år	39%	ett till fem år 54%
41 - 50 år	20%	fem till tio år 27%
51 -	24%	över tio år 7%
	100%	100%
	n = 120	n = 120

I tabell 4 redovisas de kommunala informatörernas ålderssammansättning och anställningstid. Drygt hälften - 56% - är under 40 år och det är framför allt kvinnor som är överrepresenterade i de lägre åldrarna. Det är sannolikt en av förklaringarna till att det är så få kvinnliga chefer. Av tabellen framgår också att de kommunala informatörerna har arbetat i sina nuvarande befattningar under en förhållandevis kort tid. Två tredjedelar (66%) har innehaft sin tjänst mindre än fem år och endast 7% har haft sitt arbete under mer än tio år.

De kommunala informatörernas ålder och anställningstid och förhållandet att det under 1970-talet tillkommit en rad nya kommunala informationstjänster tyder på att man inte enbart kan säga att informationsarbete inom kommuner och landsting har blivit ett nytt verksamhetsområde utan att det också har blivit ett nytt och expansivt yrkesområde.

En fråga som därmed blir särskilt intressant att undersöka är de vägar på vilka de anställda rekryteras. Varifrån här de personer hämtats som i dag arbetar med information inom kommuner och landsting?

Rekryteringsvägar

För att få en uppfattning om de kommunala informatörernas rekryteringsvägar ställdes i enkäten frågan om vilket område man var anställd inom alldeles innan man fick sin nuvarande befattning. An-

ställningarna har klassificerats med hänsyn till fyra typer av arbetsområden: offentlig tjänst, massmedia, privata företag och organisationer. I stort sett samtliga - 116 av 120 - hade tidigare haft en annan anställning (tabell 5).

Tabell 5 Rekryteringsvägar - tidigare anställning

Tidigare anställning	%
Offentlig tjänst (stat, kommun, landsting)	40
Massmedia	27
Privatföretag, reklam- och konsultbyråer	18
Organisationer	11
Annan	4
	100
	n = 116

Tabell 5 antyder att de kommunala informatörerna rekryteras "internt". Vanligast är att man tidigare innehaft annan offentlig tjänst inom stat, kommun eller landsting. Av dessa är det något mer än hälften som innehaft tjänster som också tidigare huvudsakligen inneburit informationsuppgifter. Det innebär samtidigt att en betydande del - 47 % - rekryterats från sådana offentliga tjänster där andra typer av arbetsuppgifter varit dominerande.

Den näst vanligaste rekryteringsvägen är massmedia. Drygt en fjärdedel har uppgett att de tidigare varit anställda inom denna sektor. Andra rekryteringsvägar är organisationer av skilda slag och enskilda företag. Av dem som tidigare arbetat inom den privata sektorn kommer endast ett fåtal från reklam- och konsultbyråer.

Rekryteringsvägarna inom kommuner och landsting skiljer sig åt. Tabell 6 visar att informatörerna inom landstingen framför allt kommer från massmedia medan de kommunala informatörerna främst kommer från annan offentlig tjänst.

Tabell 6 Rekryteringsvägar inom kommuner och landsting (procent)

Tidigare anställning	Kommun	Landsting
Offentlig tjänst	47	26
Massmedia	25	53
Privatföretag	15	16
Organisationer	13	5
	100	100
	n = 87	n = 19

Tendensen till "internrekrytering" kan ytterligare belysas om vi delar upp de kommunanställda på sådana som arbetar inom de centrala informationsenheterna och de som arbetar med information på de enskilda förvaltningarna.

Tabell 7 Rekryteringsvägar inom kommunernas centrala informationsenheter och förvaltningar (procent)

Tidigare anställning	Central info-enhet	info-enhet förvaltning
Offentlig tjänst	35	61
Massmedia	28	19
Privatföretag	19	13
Organisationer	18	7

I den senare gruppen visar sig över 60% komma från offentlig tjänst, troligen från den egna förvaltningens verksamhetsområde. Ett sådant resultat är inte alldeles oväntat, eftersom informationsarbetet på förvaltningarna i allmänhet är knutet till förvaltningens speciella ansvarsområde. Tidigare erfarenhet från sådan tjänst torde därför utgöra en betydande merit för arbetet med förvaltningens informationsuppgifter.

Ett annat sätt att studera rekryteringen är att jämföra chefer och övrig personal. Som framgår av tabell 8 kommer cheferna

främst från den offentliga sektorn. När det gäller den övriga personalen finns en större bredd i rekryteringen. Offentlig tjänst dominerar även här, men i jämförelse med cheferna är privatföretag och organisationer något vanligare som rekryteringsvägar.

Utbildning

Drygt 3/4-delar av de kommunala informatörerna har högskoleutbildning.

Tabell 9 De kommunala informatörernas utbildning

Typ av utbildning	%
Universitetsutbildning	58
Socialhögskola	10
Journalisthögskola/institut	19
IHR	6
Har ej högskoleutbildning	23

n = 120

kom. Att det sammanlagt överstiger 100% beror på att man kan ha flera typer av högskoleutbildning. Man kan t ex ha genomgått journalisthögskola och tagit akademiska betyg.

Utbildning vid universitet dominerar. 58% har någon form av akademisk utbildning, medan de med journalistutbildning uppgår till knappt 20%. Studier vid Institutet för högre reklam och kommunikationsutbildning (IHR) är en förhållandevis ovanlig utbildningsbakgrund.

Chefernas utbildning skiljer sig något från den övriga personalens. Bland de senare dominerar högskoleutbildning medan detta är mindre vanligt hos cheferna. Den högre förmella utbildningen i de lägre befattningarna hänger sannolikt samman med att de i allmänhet är yngre och att de är nyrekryterade. Detta resultat torde i första hand avspegla förändringar inom utbildningsväsendet. På senare år har det framför allt vid universitet och högskolor tillkommit nya kurser som kan fungera som yrkesutbildning för informatörer. Ser man till anställningstiden finner man t ex

att 85% av den övriga personalen har en kortare anställningstid än fem år.

Översikten av de kommunala informatörerna som yrkesgrupp har visat att en majoritet arbetar vid centrala informationenheter i kommunerna. En mindre del arbetar vid kommunala förvaltningar och vid landsting. Som regel handlar det om en ung, högutbildad och relativt nyanställd yrkesgrupp.

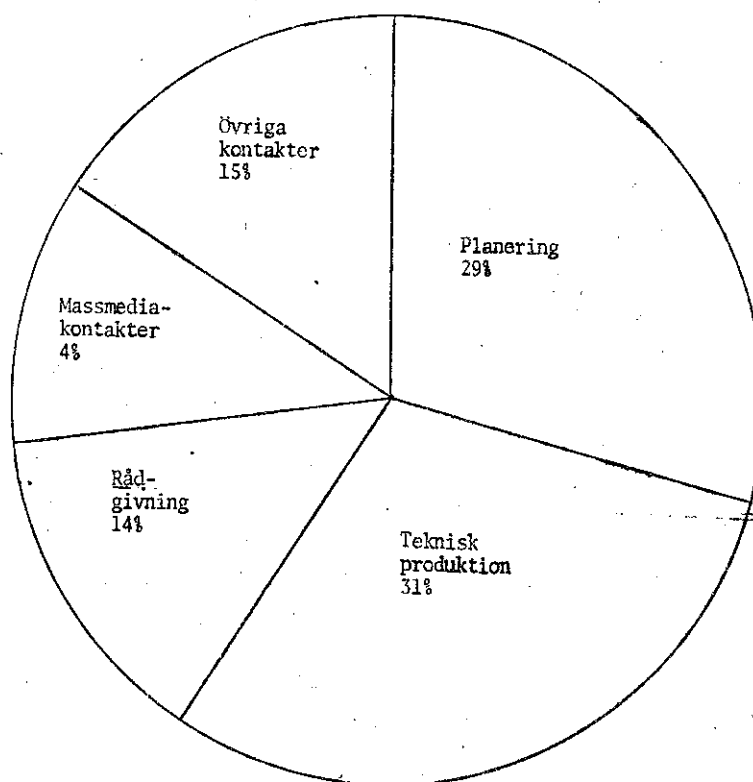
Rekryteringen till kommunal informationsverksamhet skiljer sig något med hänsyn till befattning. Ansvariga för centrala informationenheter i kommuner samt landstingens informationschefer har i större utsträckning massmediebakgrund medan förvaltningsinformatörerna i första hand har sin bakgrund inom den offentliga förvaltningen.

ARBETSUPPGIFTERFem arbetsområden

Informationsarbete innebär många olika typer av arbetsuppgifter. Det kan handla om praktisk hantering av trycksaker, uppläggning av studiebesök, kontakter med massmedier osv. För att få en allmän bild av vad de kommunala informatörerna främst sysslar med har fem huvudsakliga arbetsområden urskiljts. Dessa är beredning/planering, teknisk produktion, massmediekontakter, rådgivning och övrig kontaktverksamhet. De tillfrågade har sedan fått ta ställning till hur de fördelar sin arbetstid mellan de fem områdena.

Figur 1 ger en översikt över hur den kommunala genomsnittsinformatören disponerar sin arbetstid. Resultatet visar att två arbetsområden dominerar: teknisk produktion och beredning/planering. Tillsammans svarar dessa för 60 procent av arbetstiden.

Figur 1 Informatörens arbetsuppgifter fördelade på fem arbetsområden (arbetstid i procent)

Ett intressant resultat är att en tredjedel av arbetstiden åtgår till praktiskt arbete med trycksaker, personaltidningar,

annonsutformning och liknande. Särskilt anmärkningsvärt är att detta utgör en betydande andel hos samtliga typer av befattningshavare. Både chefer och assistenter ägnar sådana arbetsuppgifter förhållandevis lång tid. Den förra gruppen i genomsnitt 30 procent och den senare 40 procent (tabell 10).

Berednings- och planeringsarbete ägnas också betydande tid hos samtliga befattningshavare, bland cheferna i genomsnitt drygt 30 procent i jämförelse med drygt 20 hos assistentpersonalen. Massmediakontakterna ligger i första hand på chefsnivå. De utgör en större del av arbetsuppgifterna framför allt bland landstingscheferna.

Tabell 10 Informatörers arbetsuppgifter mätt i andel av arbetstiden hos olika befattningar (procent)

	info-chef landsting	info-chef kommun	annan chefsbeftn.	totalt
1. Planering	30	30	34	29
2. Teknisk produktion	30	28	25	31
3. Rådgivning	13	14	17	14
4. Massmediakontakter	17	12	10	11
5. Övriga kontakter	10	16	14	15
	100	100	100	100

Resultaten kan diskuteras. En intressant fråga är fördelningen av arbetstiden för informatörer i olika befattningar. Det är svårt att på grundval av de redovisade resultaten göra någon mer ingående bedömning. För en sådan krävs analyser av kräven på olika befattningar. Man torde dock kunna ifrågasätta att en så stor del av arbetet bland chefsbefattningarna ägnas åt teknisk produktion av trycksaker.

De vanligaste arbetsuppgifterna

Beskrivningen av arbetsfördelningen blir med nödvändighet översiktlig. Inom varje område finns en stor mängd olika arbetsuppgifter. I enkäten gjordes ett försök att få en bild av hur ofta

olika arbetsuppgifter förekommer. De tillfrågade fick uppskatta hur ofta de sysslade med vissa angivna uppgifter.

I tabell 11 har de tio oftast förekommande uppgifterna sammanställts på grundval av hur stor andel av de tillfrågade som uppger sig syssla "ofta" med uppgifterna.

Tabell 11 De kommunala informatörernas tio vanligaste arbetsuppgifter. Rangordning efter andelen som "ofta" sysslar med respektive uppgift.

<u>Arbetsuppgifter</u>	<u>Andel som svarat att man gör det "ofta"</u>
1. Producera och redigera trycksaker	67%
2. Svvara på förfrågningar från allmänheten	60%
3. Svvara på förfrågningar från journalister	56%
4. Utforma annonser	47%
5. Redigera personaltidning	46%
6. Arrangera studiebesök	30%
7. Anordna presskonferenser	25%
8. Skriva pressmeddelande	25%
9. Arbete med allmän personalinformation	24%
10. Producera och genomföra utställningar	18%

Resultatet bekräftar i stort mönstret från översikten av den tid som ägnades åt olika arbetsområden. Trycksaksproduktion ligger klart i topp. Intressant är att kontakter med journalister och allmänhet får en sådan framskjuten placering, framför allt med hänsyn till att t ex massmediekontakter visat sig uppta en förhållandevis liten andel av informatörernas arbetstid. Andra uppgifter som ofta förekommer är annonsutformning, redigering av personaltidningar och anordnandet av studiebesök.

Tabell 12

De vanligaste arbetsuppgifterna hos olika befattningar. Andel som svarat att man gör det "ofta".

De tre vanligaste arbetsuppgifterna hos info-chefer i landsting

1. Svara på förfrågningar från journalister	88%
2. Redigera personaltidning	81%
3. Producera och redigera trycksaker	69%

De tre vanligaste arbetsuppgifterna hos info-chefer i kommuner

1. Producera och redigera trycksaker	74%
2. Svara på förfrågningar från journalister	71%
3. Svara på förfrågningar från allmänheten	64%

De tre vanligaste arbetsuppgifterna hos andra chefsbefattningar

1. Svara på förfrågningar från allmänheten	67%
2. Producera och redigera trycksaker	58%
3. Svara på förfrågningar från journalister	52%

De tre vanligaste arbetsuppgifterna hos övriga anställda

1. Producera och redigera trycksaker	68%
2. Svara på förfrågningar från allmänheten	60%
3. Utforma annonser	45%

Arbetsuppgifterna skiljer sig till en del mellan personer i olika befattningar (tabell 12). Landstingscheferna har journalistkontakter på första plats, informationscheferna i kommunerna har trycksaksproduktion och övriga chefer - främst ansvariga

för enskilda förvaltningars information - uppger kontakter med allmänheten. Till stor del speglar dessa resultat strukturen hos den kommunala informationen. De enskilda förvaltningarna har en närmare kontakt med allmänheten inom det egna verksamhetsområdet medan de centralt informationsansvariga mer sysslar med medier - antingen massmedier eller egen produktion av tryckt information. Den övriga personalen arbetar också med trycksaksproduktion, men har i en inte obetydlig utsträckning uppgivit att de ofta har kontakt med allmänheten. Det finns skäl att anta att personal vid kommunala informationscentraler eller motsvarande här spelar en stor roll.

..... och de minst vanliga

Utgångspunkten för informatörernas bedömningar av olika arbetsuppgifter var en lista på sammanlagt 18 olika typer av uppgifter. Tabell 13 ger en omvänd rangordning. Den tar upp de fem uppgifter som har högsta andelen 'nästan aldrig-' och 'aldrig-svar'.

Tabell 13 De fem ovanligaste arbetsuppgifterna.

Arbetsuppgift	Andel som svarat att man gör det "aldrig/nästan aldrig"
1. Genomföra informationsundersökningar	66%
2. Anordnar konferenser och kurser	59%
3. Anordnar informationsmöten för allmänheten	43%
4. Redigerar informationstidning för allmänheten	43%
5. Arrangerar pressvisningarna	31%

Resultatet visar att huvuddelen av informatörerna mycket sällan genomför informationsundersökningar. Detsamma gäller konferenser och kurser, liksom informationsmöten med allmänheten. Till viss del förklaras dessa låga tal av att det enbart kan vara ett fåtal

personer inkopplade på sådana uppgifter. Med hänsyn till att en huvuddel av de svarande är informatörer som är ensamma i sina kommuner eller enbart har ett fåtal kolleger inom kommunen så förefaller dock siffrorna anmärkningsvärt små.

Kontaktytor

Informatörernas arbetssätt kan även studeras genom en analys av vilka personer eller grupper man regelbundet har kontakt med. I en fråga angavs exempel på olika grupper en informatör kunde tänkas ha kontakt med i sitt arbete. Andelen som uppger daglig kontakt med dessa grupper finns redovisade i tabell 14.

Tabell 14 Andelen av informatörerna som i sitt arbete har daglig kontakt med sju olika grupper

(1) Chefstjänstemän inom egen förvaltning	68%
(2) Enskilda bland allmänheten	33%
(3) Ansvariga politiker inom eget område	32%
(4) Journalister inom dagspress	14%
(5) Representanter för politiska partier	8%
(6) Journalister inom radio-tv	4%
(7) Näringslivsrepresentanter	4%

Analysen bekräftar i stort sett tidigare resultat. Informatören planerar tillsammans med chefstjänstemännen vid förvaltningen informationsverksamhet av olika slag, svarar på förfrågningar från allmänheten och diskuterar med ansvariga politiker. Kontakter med journalister i dagspressen är i huvudsak detsamma som med samtal med lokaltidningen. Intressant är att dessa kontakter är betydligt mer omfattande än kontakterna med de lokala partiorganisationerna, som också kan betraktas som en typ av informationsväg till allmänheten.

Analysen ger relativt lite utöver vad som tidigare diskuterats. Den yrkesroll som framträder i tabell 14 är i första hand informatören som kommundienstman. Skillnaderna mellan olika befattningshavare

är dock inte obetydlig. Landstingens och kommunernas informationschefer har inte oväntat mer av politikerkontakter, medan assistenterna i större utsträckning har kontakt med allmänheten.

Den arbetsmodell som avtecknar sig mot bakgrund av de här redovisade resultaten ger intryck av en informatör som främst arbetar med att ta fram trycksaker och med omfattande kontakter med massmedierna. Kontakten med allmänheten består främst i att svara på förfrågningar.

Bilden av informatören som trycksaksproducent blir samtidigt bilden av informatören som arbetar utifrån en enkelriktad kommunikationsmodell. Arbete med dubbelriktad kommunikation, t ex analyser av medborgarnas faktiska informationsbehov och möten med allmänheten är relativt ovanligt i kommunerna.

Är detta en riktig beskrivning av informatörens arbetsmodell? Och vad förklarar i så fall resultaten? En tolkning är att informatören i viss utsträckning styrs av de förväntningar som finns på hans yrkesroll. Informationsverksamhet består traditionellt i att producera och sprida tryckt information. Även om informatören vill har han små möjligheter att frigöra sig från sådana önskemål från politiker, chefstjänstemän m fl. En annan förklaring kan vara informatörers brist på informations- och kommunikationsutbildning. Man sysslar med de saker man kan och man har begränsade kunskaper om andra kommunikationsmodeller än de konventionella. En del resultat pekar i den senare riktningen, t ex att den yngre gruppen med den längre utbildningen tycks visa ett större intresse för tvåvägskommunikation.

SYNEN PÅ SAMHÄLLET'S INFORMATIONSVERKSAMHET

Ett debatterat område

Den offentliga informationsverksamheten har allt sedan den statliga informationsutredningen framlade sitt betänkande 'Vidgad samhällsinformation' (SOU 1969:48) varit under diskussion. Till en början blev det främst en debatt kring vilken betydelse man skulle lägga in i begreppet 'samhällsinformation'. Bl a kritiserades utredningen för att inskränka betydelsen till att gälla "sådan information som är en följd av riksdagens, landstingens och kommunernas beslut och de instruktioner de utfärdat för myndigheterna". Dvs, information efter fattade beslut.

Denna begränsning till information efter beslut menade kritikerna var alltför snäv. Det gällde också att ge information före beslut så att allmänheten skulle ges möjlighet att påverka besluten. Satsningen på samhällsinformation kom därigenom - menade man - mera att tjänstgöra som en myndighetsmegafon och ett propagandainstrument för de politiska makthavarna än som en möjlig att fördjupa och förbättra den kommunala demokratin.

Debatten om samhällsinformationen har inte bara gällt frågan om 'när' samhället skall informera - utan också 'hur' samhället skall informera. Det som främst uppmärksammas är lämpligheten i att myndigheterna går ut med pläderande information. (Skall 'samhället' bestämma hur många brödkivor jag ska äta - eller ska jag bestämma det själv?) En del har menat att myndigheterna måste ta sitt ansvar och t ex propagera för en mer näringsriktig kost, medan andra tyckt att det är ett uttryck för en 'storebrorsmentalitet'.

Hur ser då de som praktiskt och dagligen arbetar med samhällsinformation på dessa frågor?

I detta avsnitt skall vi först studera de kommunala informatörernas inställning till frågan om information före eller efter fattade beslut. Därefter skall informatörernas syn på konsekvenserna av en ut-

ökad informationsverksamhet från samhällets sida belysas. Avslutningsvis redovisas deras syn på politiker, chefstjänstemän, journalister och på sin egen roll som kommunala informatörer.

Resultaten grundar sig på de svar som getts på två olika frågor. I det ena fallet gällde det att ta ställning till ett antal påståenden om de kommunala informatörernas arbete. Frågans lydelse anges nedan:

18. På senare tid har de kommunala informatörernas arbete varit föremål för en hel del diskussion. Vi har i det följande tagit fram en del påståenden från sådana debatter. När det gäller Din syn på hur en informatör bör arbeta, vilken är Din uppfattning om dessa påståenden?

Ange för varje påstående om Du instämmer helt, instämmer i stort sett, har i stort sett motsatt åsikt eller har helt motsatt åsikt.

	Instämmer helt	Instämmer i stort sett	I stort sett motsatt åsikt	Helt motsatt åsikt	Kan ej ta ställning
(1) Det är omöjligt att producera en helt objektiv information	☐	☒	☐	☐	☐
(2) Det är nödvändigt att undvika alltför kontroversiella frågor i den kommunala informationen	☐	☐	☒	☐	☐

I det andra fallet gällde det att ta ställning till påståenden om olika typer av konsekvenser av ökad offentlig informationsverksamhet:

19. På senare tid har det också förekommit en diskussion om den offentliga informationsverksamheten. Man har diskuterat olika konsekvenser av en ökad informationsverksamhet. När det gäller Din personliga erfarenhet av kommunalt informationsarbete; hur bedömer Du riktigheten i följande påståenden om konsekvenser av en ökad informationsverksamhet. Med ökad informationsverksamhet avses här inte bara ett större utbud av trycksaker utan att kommunerna och landstingen blir mer aktiva när det gäller att ge information till allmänheten i olika frågor.

Ange med ett kryss för varje påstående om Du anser att det stämmer helt, stämmer delvis, i stort sett felaktigt eller är helt felaktigt.

Ökad informationsverksamhet innebär	Stämmer helt	Stämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning
(1) ... att allmänheten får större möjligheter till insyn i den kommunala verksamheten	☐	☒	☐	☐	☐
(2) ... en ökad arbetsbörda för de kommunala förvaltningarna	☒	☐	☐	☐	☐

Hur de kommunala informatörerna tagit ställning till påståendena presenteras i det följande som procentandelar för varje svarsalternativ.

Information före eller efter fattade beslut?

När skall 'samhället' informera? På denna punkt är de kommunala informatörernas inställning ganska entydig. Speciellt om man tar hänsyn till att påståendet är ställt på ett sådant sätt att man tvingas prioritera mellan information före- eller efter beslut. Det visar sig att mer än hälften anser att man borde satsa mer på information före beslut och minska insatserna efter fattade beslut.

Tabell 15 Den kommunale informatörens syn på information före eller efter fattade beslut

	Instämmer helt	Instämmer delvis	I stort sett motsatt åsikt	Helt motsatt åsikt	Kan ej ta ställning
Man borde satsa mer på information före beslut och minska informationsinsatserna när besluten väl är fattade	53%	33%	7%	0%	2%

Att en sådan klar majoritet uttalar sig för information före beslut är intressant. Tidigare har redovisats att informatörerna i dag oftast sysslar med informationsverksamhet efter beslut och att detta återspeglar en traditionell informatörsroll. En möjlig tolkning av resultatet kan vara att det hos kommunala informatörer finns en vilja att överge denna traditionella roll för en mer dubbelriktad kommunikation med medborgarna.

Det måste också framhållas att frågan på inget sätt är okontroversiell. Vad man i verkligheten tar ställning till är informationens roll i den politiska processen. Man kan diskutera vem som egentligen skall ha ansvaret för information före beslut. I debatten har det

t ex ofta anförts att informations- och opinionsverksamheten före fattade beslut skall kanaliseras genom partipolitiska organisationer, folkrörelser och massmedia utan inblandning från myndigheternas sida.

En tänkbar förklaring till att de kommunala informatörerna trots detta så starkt betonat information före beslut kan bero på att en sådan uppdelning mellan politiska organisationer och förvaltning inte är så påtaglig på det kommunala planet som på det rikspolitiska planet. Och det är på det senare området debatten om rollfördelningen mellan partier och myndigheter varit som mest intensiv.

Synen på konsekvenserna av en ökad informationsverksamhet

I debatten om samhällets informationsverksamhet har det framförts både negativa och positiva synpunkter på att myndigheterna mer aktivt går in för att informera allmänheten. Här skall de kommunala informatörernas synpunkter presenteras. Det gäller dels vilka konsekvenser det kan föra med sig för den politiska beslutsprocessen och dels för partiliv, politiker, massmedia och allmänheten.

För att belysa den syn som informatörerna har på konsekvenserna för den politiska beslutsprocessen fick de ta ställning till tre påståenden: att beslutsprocessen blir fördröjd, att allmänheten bättre kommer att förstå kommunala beslut och att sådant som det är lätt att informera om får för stor uppmärksamhet på bekostnad av mer komplicerade frågor. Resultatet redovisas i tabell 16.

Tabell 16 Konsekvenser för den politiska beslutsprocessen

Ökad informationsverksamhet innebär ...	Stämmer helt	Stämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
... att viktiga <u>kommunala beslut fördröjs</u> på ett oacceptabelt sätt	5%	8%	32%	52%	3%	n=119
... att allmänheten <u>bättre förstår</u> mer komplicerade kommunala <u>beslut</u>	33%	55%	3%	2%	5%	n=117
... att sådant som är lätt att informera om får <u>för stor uppmärksamhet</u> på bekostnad av mer komplicerade frågor	4%	48%	30%	9%	7%	n=118

Av tabell 16 framgår att över 80% anser att det är helt eller i stort sett felaktigt att beslutsprocessen fördröjs och ungefär lika många instämmer helt eller delvis i att allmänheten bättre kommer att förstå komplicerade kommunala beslut.

Däremot är inställningen inte lika entydig till påståendet att en ökad informationsverksamhet kan leda till en snedvriden uppmärksamhet. 52% instämmer helt eller delvis i påståendet medan 39% tycker att det är felaktigt. Att en majoritet av kommunala informatörer ser en risk för sådana konsekvenser av ökad informationsverksamhet visar att man inte har en övertro på informationens möjligheter utan man inser också dess risker och begränsningar.

När det gäller inställningen till konsekvenserna för partiliv och politiker är meningarna något delade och det är i jämförelse med andra påståenden relativt många som inte kan ta ställning.

Tabell 17 Konsekvenser för partiliv och politiker

Ökad informationsverksamhet innebär ...	Stämmer helt	Stämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
... att partierna känner ett <u>mindre ansvar</u> för att gå ut med egen information	3%	18%	35%	27%	17%	n=118
... PR för de ledande politikerna	7%	30%	29%	22%	12%	n=119

Att partierna genom en ökad kommunal information skulle känna ett mindre ansvar att gå ut med egen information tycker de flesta är ett felaktigt påstående. Men det är också många som inte kan ta ställning och en femtedel håller helt eller delvis med.

Delade meningar är det också då det gäller inställningen till om en ökad informationspridning leder till PR för de ledande politikerna. 37% håller helt eller delvis med medan 51% anser det vara helt eller i stort sett felaktigt.

En synpunkt som ofta framförts i debatten om samhällsinformationen är att dagspressen kommer att minska sin kommunala nyhetsbevakning när kommunerna ökar sin informationsverksamhet, bl a genom att ge ut egna informationstidningar till kommunens innevånare. Den åsikten delas inte av de kommunala informatörerna. Det framgår av tabell 18.

Tabell 18

Konsekvenser för massmediernas nyhetsbevakning

Ökad informationsverksamhet innebär...	Stämmer helt	Stämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
... att massmedierna minskar sin kommunala nyhetsbevakning	4%	3%	32%	58%	3%	n=119
... att massmediernas kommunala bevakning blir <u>bättre</u>	43%	43%	3%	3%	8%	n=119

I stort sett samtliga anser att ett sådant påstående är helt eller i stort sett felaktigt. Tvärtom anser man att massmediernas bevakning kommer att bli bättre om kommunernas informationsaktivitet ökar.

Denna inställning har sannolikt sin förklaring i att en mycket stor del av de kommunala informatörernas arbetstid ägnas åt massmediakontakter, bl a angav inte mindre än 56% att de "ofta" svarade på förfrågningar från journalister. Mot denna bakgrund är det därför rimligt att informatörerna anser att en ökad informationsaktivitet från kommunernas sida innebär en bättre nyhetsbevakning, eftersom det därigenom skulle bli möjligt att ytterligare förbättra servicen till journalisterna.

Förespråkare för samhällsinformation framför ofta som ett argument att en förbättrad och utökad information från samhällets sida också innebär en fördjupad demokrati. Man menar att om medborgarna blir välinformerade så får de därigenom större möjligheter till insyn och inflytande i den kommunala verksamheten.

Tabell 19 Konsekvenser för allmänheten

Ökad informa- tionsverksamhet innebär ...	Stämmer helt	Stämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt fel- aktigt	Kan ej ta ställning	
... att allmänheten får större möjligheter till <u>insyn</u> i den kommunala verksamheten	71%	24%	3%	2%	0%	n=119
... att enskilda människor får lättare att ta <u>kontakt</u> med kommunala förvaltningar	62%	31%	3%	3%	2%	n=119
... att allmänheten <u>engagerar</u> sig mer i kommunala frågor	30%	59%	5%	1%	5%	n=119

De kommunala informatörerna kan i stort sägas dela detta synsätt. Resultaten från tabell 19 tyder på detta. Tre olika påståenden ställdes. Det första tar upp frågan om att en ökad informationsverksamhet skulle innebära att allmänheten fick större möjlighet till insyn i den kommunala verksamheten. En överväldigande majoritet anser att det helt eller delvis stämmer. Det andra påståendet om att det blir lättare att få kontakt med kommunala förvaltningar instämmer också de flesta i, även om det är något färre som helt instämmer i detta. Det tredje påståendet gällde om en ökad informationsaktivitet också innebär att allmänheten engagerar sig mer i kommunala frågor. Här är som förväntat antalet instämmande lägre. Men tron på informationens möjligheter att åstadkomma engagemang för kommunalpolitiska frågor är ändå anmärkningsvärt stark.

Synen på det egna arbetet

Hittills har vi redovisat vilken syn den kommunale informatören har på de konsekvenser som en ökad informationsverksamhet kan föra med sig. I huvudsak har informatörerna visat en positiv inställning till en sådan utveckling. Men även om denna positiva inställning inte är speciellt överraskande så är det ändå inte frågan om någon reservationslös övertro på informationens möjligheter och svaren på en del

påståenden tyder på att man anser att en ökad informationsverksamhet även kan medföra vissa negativa konsekvenser. I detta avsnitt skall presenteras vilken syn man har på sin eget arbete som kommunala informatörer.

I enkäten ställdes fyra påståenden som avsåg att undersöka vilken uppfattning den kommunale informatören har om sin egen roll. Det första tog upp frågan om det är möjligt att producera objektiv information, det andra om man skall undvika kontroversiella frågor i den kommunala informationen, det tredje handlade om hur öppen man skall vara mot allmänhet och massmedia och det fjärde tog upp frågan i vilken utsträckning arbetet går ut på att förhindra att felaktig information sprids. Resultaten framgår av tabell 20.

Tabell 20 Den kommunale informatörens syn på sitt eget arbete

	Instämmer helt	Instämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
Det är omöjligt att producera en helt <u>objektiv information</u>	25%	48%	18%	6%	1%	n=117
Det är nödvändigt att undvika alltför <u>kontroversiella frågor i den kommunala informationen</u>	3%	18%	32%	43%	2%	n=117
Det är nödvändigt att informatörer har en <u>öppen attityd till allmänhet och massmedier även om politikererna kan känna sig trampade på tårna</u>	30%	16%	2%	1%	1%	n=119
Mycket av informationsarbetet i dag går i stort ut på att <u>förhindra att felaktig information sprids</u>	4%	20%	38%	26%	8%	n=115

Svaren på ett av påståendena uppvisar en i det närmaste total samstämmighet. 80% instämmer helt i att det är nödvändigt att informatorer har en öppen attityd till allmänhet och massmedia även om politikerna kan känna sig trampade på tårna. På de andra påståendena är meningarna något delade. Huvudresultatet blir dock att det i dessa frågor råder en relativt samstämmig uppfattning bland kommunala informatorer. De flesta anser att det är omöjligt att producera en helt objektiv information och de flesta anser också att man inte bör undvika kontroversiella frågor i det kommunala informationsarbetet.

Synen på politiker och chefstjänstemän

Synen på politiker och chefstjänstemän skiljer sig något åt. Av tabell 21 framgår det att man har en något mildare syn på politikernas vilja att informera i tid än på chefstjänstemännens. 58% instämmer helt eller delvis i att politikerna ofta är oförstående när det gäller att i tid sprida information, medan 76% helt eller delvis instämmer i att chefstjänstemännen ofta är rädda för att släppa ut information tidigt. Det bör dock tilläggas att över en tredjedel har en motsatt åsikt när det gäller synen på politiker.

Tabell 21 Den kommunale informatörens syn på politiker och chefstjänstemän

	Instämmer helt	Instämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
Politikerna är ofta <u>oförstående</u> när det gäller att i tid sprida information	20%	38%	26%	8%	7%	n=118
Chefstjänstemännen är ofta rädda för att släppa ut information tidigt	29%	47%	13%	7%	4%	n=119

Synen på journalister och massmedia

På de flesta av de påståenden som hittills presenterats har svaren uppvisat en relativ samstämmighet. Det har gällt synen på konsekvenserna av en ökad informationsverksamhet och synen på det egna arbetet och på politiker och cheftjänstemän. När det gäller synen på journalister och massmedia är däremot meningarna något mer delade. Det framgår av de svar som getts i tabell 22.

Tabell 22 Den kommunale informatörens syn på journalister och massmedia

	Instämmer helt	Instämmer delvis	I stort sett felaktigt	Helt felaktigt	Kan ej ta ställning	
Det är viktigare att kommunen själv sprider direktinformation än att man litar på <u>massmediernas version</u> av vad som händer	21%	29%	27%	8%	13%	n=118
Många av <u>journalisterna</u> förstår inte förutsättningarna för kommunal informationsverksamhet	8%	37%	33%	12%	10%	n=118

Svaren tyder på en ganska stark misstro mot massmedia och journalister. Det visas inte minst av att hälften av informatörerna helt eller i stort sett instämmer i påståendet att det är viktigare att kommunen själv sprider direktinformation än att lita på massmediernas version. Ungefär lika många instämmer helt eller i stort sett i att många av journalisterna inte förstår förutsättningarna för kommunal informationsverksamhet.

Den antydning till missnöje med massmedierna som tabell 22 visar framkommer också i de svar som gavs på en fråga där informatörerna fick ta ställning till hur pass tillfredsställande man ansåg att den lokala dagspressen uppfyller fem olika uppgifter. Resultatet framgår av tabell 23.

Tabell 23 De kommunala informatörernas bedömning av den lokala dagspressens sätt att sköta olika uppgifter

UPPGIFT	UPPGIFTEN FYLLS FÖR NÄRVARANDE				
	Helt tillfredsställande	I stort sett tillfredsställande	Inte fullt tillfredsställande	Otillfredsställande	Ingen åsikt
att förmedla information från myndigheter till medborgare	3%	44%	42%	8%	1%
att kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder	3%	47%	35%	13%	2%
att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål	2%	21%	50%	23%	2%
att beskriva olika händelser i det politiska livet	3%	52%	28%	13%	3%
att förklara och tolka olika händelser i det politiska livet	3%	24%	43%	26%	3%

n=120

Återigen visar de kommunala informatörerna en splittrad inställning till pressen. Framför allt gäller det lokalpressens kritiska bevakning av myndigheternas åtgärder, förmedlingen av myndighetsinformation och rapporteringen av vad som händer i politiken. Ca hälften är nöjda - och hälften missnöjda. Däremot är man klart missnöjd med pressens sätt att förklara och tolka olika händelser i det politiska livet och dess sätt att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål.

Är då de kommunala informatörerna mer missnöjda med pressen än andra grupper, t ex politikerna? I tabell 23 har en jämförelse gjorts med kommunfullmäktigeledamöters bedömning av den lokala dagspressens sätt att sköta de fem uppgifterna. Tabellen anger hur stor andel av informatörerna och fullmäktigeledamöterna som anser att de olika uppgifterna sköts helt eller i stort sett tillfredsställande. Uppgifterna om fullmäktigeledamöternas bedömning är hämtade från Svensk press. Pressens funktioner i samhället s 149 (SOU 1975:78).

Tabell 24 Kommunala informatörers och kommunfullmäktigeledamöters bedömning av den lokala dagspressens sätt att sköta olika uppgifter (procent)

Uppgift för pressen	Andel som anser att uppgiften sköts tillfredsställande	
	Kommunala informatörer	Kommunfullmäktigeledamöter
Att förmedla information från myndigheter till medborgare	47%	80%
Att kritiskt bevaka myndigheternas åtgärder	50%	72%
Att informera myndigheterna om medborgarnas önskemål	23%	53%
Att beskriva olika händelser i det politiska livet	55%	68%
Att förklara och tolka olika händelser i det politiska livet	27%	57%

anm. Kommunfullmäktigeledamöterna består av fullmäktige i Göteborg, Malmö, Västerås och Leksand.

Som framgår av tabellen är kommunfullmäktigeledamöterna betydligt mer positivt inställda till den lokala dagspressens sätt

att fungera än vad de kommunala informatörerna är. Skillnaderna är dessutom mycket stora. Informatörerna är överlag mindre nöjda med pressens sätt att sköta sina uppgifter. Detta är speciellt markant när det gäller bedömningen av pressens sätt att förmedla information från myndigheter till medborgare och att förklara och tolka olika händelser i det politiska livet.

Resultatet bör troligen ändå inte uppfattas så att kommunala informatörer i allmänhet är negativt inställda till pressens sätt att arbeta.

Det är rimligt att anta att dagspressen arbetar under olika förutsättningar i större kommuner än i små. De stora kommunerna har fler kommunala aktiviteter för dagspressen att täcka. Detta torde i sin tur innebära att man måste prioritera på ett annat sätt än de tidningar som har ett mindre bevakningsområde. Mot den bakgrund finns skäl att anta att informatörerna i storstäderna är mer kritiska till pressen än man är i övriga kommuner. Antagandet har prövats i tabell 25.

Tabell 25 Andel som anser att lokalpressen sköter respektive uppgift tillfredsställande (procent)

Uppgift	Stockholm	Göteborg	Övriga (utom Malmö)
(1)	32	40	55
(2)	43	40	55
(3)	14	24	27
(4)	39	56	61
(5)	22	32	27
	n=28	n=25	n=64

Resultatet bekräftar antagandet. I Stockholm är man mer kritisk än i Göteborg, där man i sin tur är genomsnittligt mer kritisk än i övriga kommuner. Samtidigt visar sig man i stort sett ha samma rangordning i sina bedömningar. Typiskt är emellertid att informatörerna i Stockholm är förhållandevis mer negativt inställda till tidningarnas sätt att beskriva vad som sker i politiken.

Informatörernas bedömningar skall avslutningsvis ställas mot vilka uppgifter man anser vara de viktigaste. Här visar sig att den kritiska granskningen framhålls av närmare hälften. Andelen varierar något med hänsyn till kommun, befattning och rekryteringsväg. I några av dessa grupper har även pressen i uppgift att förklara och tolka många förespråkare. Förmedling av myndighetsinformation ses av enbart ett fåtal som viktigaste uppgift för dagspressen. En jämförelse med en likartad studie visar att informatörernas bedömningar här liknar en journalistgrupps, medan politiker mer prioriterar tidningarnas förmedlingsroll (Jfr SOU 1975:78).

De kommunala informatörerna visar i detta avsnitt genomgående en förhållandevis positiv syn på den offentliga informationsverksamheten. Man anser t ex att massmediernas nyhetsbevakning blir bättre om kommunernas informationsaktivitet ökar och att en ökad satsning på samhällsinformation leder till en bättre insyn i den kommunala verksamheten. Men svaren på en del påståenden tyder på att det inte är frågan om någon övertro på informationens möjligheter. Man ser också risker i en ökad informationsverksamhet.

Bl a yttrar det sig i att mer än hälften av de kommunala informatörerna anser att man borde satsa mer på information före beslut och minska insatserna efter beslut. En majoritet av informatörerna tycker dessutom att politiker och tjänstemän många gånger är oförstående att i tid sprida information.

När det gäller dessa frågor råder det en stor samstämmighet hos de kommunala informatörerna. Däremot är meningarna något delade när det gäller synen på journalister och massmedia. Ungefär hälften är nöjda - och hälften missnöjda - med pressens sätt att fungera. Man är t ex klart missnöjd med de lokala tidningarnas sätt att förklara och tolka vad som händer i politiken. Det visar sig också att de kommunala informatörerna har en klart negativare inställning till pressen än politikerna.

VIDAREUTBILDNING

Önskemål om vidareutbildning

Ett av huvudsyftena med undersökningen har varit att analysera de kommunala informatörernas behov av vidareutbildning. Mycket av det som tidigare redovisats kan ge underlag för en sådan bedömning. Men det ansågs också angeläget att även direkt ställa frågor om särskilda önskemål om vidareutbildningens innehåll och allmänna uppläggning.

Ett huvudresultat av dessa frågor är att det finns ett stort intresse för vidareutbildning inom informationsområdet. Ett stort antal av de tillfrågade har t ex föreslagit egna ämnen för sådan utbildning. Detta gäller alla typer av befattningshavare.

Detta stora intresse för vidareutbildning kan förklaras på olika sätt. En naturlig orsak är givetvis ett önskemål om fördjupade kunskaper och därmed perspektiv på sitt eget arbete. En annan är sannolikt att genom t ex internatutbildning komma i kontakt med andra informatörer och få del av deras erfarenheter.

De vidareutbildningar som finns i kommun- och landstingsförbundens regi har utnyttjats av en stor del av de tillfrågade. Det finns dock påtagliga skillnader mellan olika befattningshavare. Av de kommunala informationscheferna uppger närmare 2/3 att de varit på kurser som anordnats av de två förbunden. Andelen skall jämföras med en knapp 1/4 bland övriga chefer - t ex chefer för förvaltningarnas information. Bland de övriga anställda är andelen som varit på sådana kurser mindre än hälften.

Utbildningens innehåll

Vilken typ av utbildning vill man då ha? För att få underlag för en sådan bedömning fick de tillfrågade ta ställning till nio ämnesområden. Detta skedde genom en prioritering från 1 (mycket viktigt) till 3 (mindre viktigt). De svarande tvingades att sätta in tre ettor, tre tvåor och tre treor. Resultatet av de kommunala informatörernas prioritering framgår av tabell 26.

Tabell 26

De kommunala informatörernas prioritering av områden för vidareutbildning. Andel som satt "ettor" (procent)

1. Den offentliga informationsverksamhetens mål och konsekvenser	68%
2. Teorier om människor som mottagare av information	54%
3. Personalinformation inom offentlig förvaltning	38%
4. Metoder för informationsundersökningar	29%
5. Massmediernas arbetssätt och funktioner i samhället	28%
6. Redigering av informations- och personaltidningar	28%
7. Massmediakontakter: presskonferenser, pressreleaser etc	26%
8. Trycksaksproduktion	17%
9. Den offentliga förvaltningens arbetsmetoder	16%

Resultatet visar en klar övervikt för frågor om den offentliga informationens mål och konsekvenser. Detta får sannolikt ses mot bakgrund av den ökade debatten om den offentliga informationsverksamheten och mot bakgrund av de attityder som informatörerna har till information (jfr kapitel 4).

Det andra området som ligger klart över genomsnittet är teorier om människan som mottagare av information. Här avses hur medborgare utnyttjar, bearbetar och kommer ihåg information. Ämnet är givetvis av central betydelse för informatörer som producerar information för en masspublik. Med hänsyn till den typ av arbetsuppgifter som informatörer vanligen har (jfr kapitel 2) är det rimligt att anta att man här framför allt upplevt mottagarproblematiken. Det förefaller dock rimligt att vidga ett sådant område till att även omfatta förutsättningar för medborgarnas aktivitet i samhällsfrågor.

Ett tredje område som betonas är personalinformation. Tidigare har konstaterats att det i och för sig är en mindre del av informatörerna som sysslar med interninformation. Det är möjligt att detta har sin förklaring i att man känner sig osäker inför denna typ av arbetsuppgifter.

Ett arbetsområde som tidigare visat sig vara ett av de minst förekommande inom den kommunala informationsverksamheten är informationsundersökningar. De förhållandevis starkt uttalade önskemålen om kunskaper i 'metoder för informationsundersökningar' förefaller inte orimliga att tolka som ett resultat av ett intresse för denna typ av utbildning, men att man på grund av en bristande kunskap drar sig från att initiera sådana.

Resultatet av utbildningsönskemålen bör således ses mot bakgrund av de arbetsuppgifter informatörerna har i dag. Valet av ämnesområden tyder på att man både vill bredda och fördjupa sina kunskaper. Typiskt är att det som tidigare visat sig vara den vanligaste arbetsuppgiften - trycksaksproduktion - hamnat långt ner. Inom detta område tycks man anse att man har tillräcklig erfarenhet.

Intressant är vidare att intresset för olika ämnesområden skiljer sig förhållandevis lite mellan olika befattningshavare. Inom samtliga grupper ligger den offentliga förvaltningens arbetsmetoder och trycksaksproduktion lägst. Det kan dock nämnas att chefspersonerna något mer betonar redigering av informations- och personaltidningar och metoden för massmediekontakter, medan assistentpersonalen är relativt mer intresserade av metoder för informationsundersökningar samt massmediernas arbetssätt och funktioner i samhället.

Särskilda ämnesområden

Utöver de nio givna ämnesområdena har de svarande också fått ange områden som de personligen är intresserade av att få kunskaper om. I stor utsträckning tar man här upp ett ämnesinnehåll som närmast ingår i de allmänna arbetsområdena. Ett område som återkommer är informationskostnader, budgeteringsprinciper, upphandling och målformulering.

Andra områden som nämns är informationstekniker som t ex utställningar, itv, kassetter och liknande.

I kommentarerna nämner ett stort antal att även politiker borde utbildas i information. I dag visar politiker ofta en stor okunnighet om den offentliga informationens förutsättningar. Man menar att politikerna måste få ökad förståelse för den betydande roll som informationen spelar i en demokrati.

Typ av utbildningar

I vilken form vill informatörerna ha sin vidareutbildning? Den traditionella formen för vidare- och internutbildning inom stat och kommun är kurser på internat. Inte oväntat får denna typ av uppläggning stöd av något över hälften av informatörerna. Mer anmärkningsvärt är att 1/4 av de tillfrågade menar att tjänstledighet för att delta i universitetsstudier vore att föredra. En möjlig förklaring till detta torde vara att många av informatörerna i dag har en akademisk bakgrund och att det är deras erfarenhet av denna utbildning som slår igenom. Ytterligare drygt 20 procent pekar på litteraturstudier och seminarier som ett sätt att vidareutbilda sig.

Av de tre föreslagna typerna av vidareutbildningar torde internat och kurser framför allt ha betydelse för att föra samman informatörer inom ett område och på detta sätt ge möjlighet till ett erfarenhetsutbyte. Universitetsutbildningen gör att informatören träffar andra grupper av människor. Denna studiegång är inte heller målinriktad på samma sätt som en internatkurs. Utrymmet för diskussion och debatt blir ett annat. Litteraturstudier och seminarier är försök att inom en mindre grupp diskutera och debattera ett visst ämne. De tre utbildningsformerna skiljer sig givetvis åt i kostnader. Universitetsutbildning på kvällstid går med möda att förena med ett heltidsarbete, medan heltidsstudier förutsätter tjänstledighet. Korta och specialinriktade kurser inom den nya högskolan kan sannolikt på ett helt annat sätt än tidigare göra det möjligt att förena universitetsstudier och h förvärvsarbete. De tillfrågade har emellertid inte gjort några ingående kommentarer om hur de mer i detalj vill ha sin utbildning.

Översikten av utbildningsbehoven visar att det finns ett stort intresse för vidareutbildning bland informatörerna. Det redovisade utbildningsintresset ligger i linje med de slutsatser som kunnat dras på grundval av tidigare analyser av olika befattningshavare. Det finns ett allmänt intresse att analysera den offentliga informationsverksamhetens allmänna mål och konsekvenser samt att studera medborgarnas förutsättningar för att ta emot information. Detta är också områden där det visat sig att det i dag kan iakttas brister i utbildningen.

SAMMANFATTNING

Syftet med föreliggande undersökning är att ge en översikt av vilka som är kommunala informatörer i dag, hur de har rekryterats, vilken syn de har på sitt arbete och på kommunal informationsverksamhet i allmänhet samt vilka önskemål de har i fråga om vidareutbildning.

Urvalet bygger på Kommunala informatörers förenings (KIF) medlemsförteckning. Totalt har 120 kommunala informatörer besvarat den enkät som utsänts. Detta innebär en sjuttioprocentig svarsfrekvens. De svarande har sin tyngdpunkt i Stockholm och Göteborg medan t ex sydöstra Sverige är dåligt representerat.

De kommunala informatörerna arbetar företrädesvis vid centrala informationsenheter i kommunerna. En mindre grupp är anställda som informatörer vid kommunala förvaltningar. Informatörerna har som regel högskoleutbildning. Genomsnittsåldern ligger på mellan 35 och 40 år. De yngre och högskoleutbildade är företrädesvis assistenter medan cheferna i större utsträckning gått 'den långa vägen'. Rekryteringen skiljer sig med hänsyn till befattning. De ansvariga för kommunernas och landstingens centrala informationsenheter kommer relativt ofta från massmedier, främst dagspress, medan informatörer vid enskilda förvaltningar i första hand rekryterats internt.

Huvuddelen av informatörernas arbete består av trycksaksproduktion och planeringsarbete. Mer än 2/3 uppger t ex att de ofta sysslar med att redigera trycksaker. Andra vanliga arbetsuppgifter är kontakt med massmedier och att svara på förfrågningar från allmänheten. De ovanligaste arbetsområdena är bl a att genomföra informationsundersökningar samt arbeta med kurser och konferenser. Informatörernas vanligaste kontaktytor är riktade mot tjänstemännen inom den egna förvaltningen, politikererna inom det egna verksamhetsområdet, enskilda bland allmänheten samt journalister. Huvudintrycket blir att informatörerna arbetar mot bakgrund av traditionell yrkesroll där det i första hand gäller att producera trycksaksinformationen och att svara på frågor från journalister och medborgare i kommunen.

De kommunala informatörerna har genomgående en positiv syn på den offentliga informationsverksamheten. Man anser att kommunal informationsverksamhet allmänt bidrar till att medborgarna blir mer kunliga och engagerade i kommunala frågor samt att den lokala pressen får en bättre kommunal bevakning. Man menar också att medborgarnas insyn i kommunens verksamhet förbättras. Den positiva uppfattningen är i stort sett densamma oberoende av befattning eller rekryteringsväg.

Samtidigt uttrycker informatörerna vissa risker med en ökad informationsverksamhet i kommunerna. Många menar att man borde satsa mer på information före beslut. Man är också kritisk till chefstjänstemäns och politikerns syn på informationens roll i kommunen. Medan politikerna i stort sett är nöjda visar informatörerna ett klart missnöje med de lokala dagstidningarnas sätt att arbeta, framför allt i fråga om att tolka och förklara vad som händer i kommunalpolitiken.

Informatörerna uttrycker stort intresse för vidareutbildning. I första hand är man intresserad av den offentliga informationsverksamhetens mål och konsekvenser samt av teorier om människan som mottagare av information. Trycksaksproduktion har relativt få förespråkare som ämne för vidareutbildning. Önskemålet om vidareutbildning förefaller spegla en vilja att vidga informatörsrollen. Man är intresserad av att få kunskap om nya kommunikationsformer som kan innebära nya perspektiv på informationsverksamheten i kommunerna.

Förteckning över tidigare utkomna rapporter i statsvetenskapliga
institutionens rapportserie

		<u>Författare</u>
1974:1	<i>Spridningen av ett informationsmaterial (Forskningsprojektet Samhällsplanering i samverkan)</i>	Lennart Brantgärde
1974:2	<i>Norrmalmstorgsdramat - En undersökning av Sveriges Radios nyhetsbevakning utförd på uppdrag av Radionämnden</i>	Jörgen Westerståhl
1974:3	<i>Attitudes of Political Organisations to Mass Media - Paper prepared for the ECPR Workshop on the political role of Mass Media, Strasbourg, 1974</i>	Lars Aldemark Lennart Weibull
1974:4	<i>Internationell radiokommunikation - En fallstudie på Sverige Del I. En innehållsanalys av Sveriges Radios sändningar till utlandet</i>	Rutger Lindahl
1974:5	<i>Internationell radiokommunikation - En fallstudie på Sverige Del II. En innehållsanalys av utländska radiosändares svenskspråkiga program riktade till lyssnare i Sverige</i>	Rutger Lindahl
1974:6	<i>Representative Local Government - Paper prepared for the ECPR Workshop on local government, Marstrand, 1974</i>	Jörgen Westerståhl
1974:7	<i>Electors and the Elected - Paper prepared for the ECPR Workshop on local government, Marstrand, 1974</i>	Lars Strömberg
1974:8	<i>Local Government Reforme in Sweden - Paper prepared for the International Conference on the current trends in local power and authority in the con- temporary world, Warsaw, 1974</i>	Lars Strömberg
1974:9	<i>Samhällsinformation i fyra svenska kommuner (Forskningsprojektet Pressens Funktioner)</i>	Lars Aldemark Lennart Weibull

Författare

1975:1	<i>Regionalradio och regional-tv
undersökningen -
En första redovisning av innehållsanalysen</i>	<i>Jan Strid
Lennart Weibull</i>
1975:2	<i>Samhällsplanering i samverkan -
Riksorganisationerna</i>	<i>Lennart Brantgärde</i>
1975:3	<i>Samhällsplanering i samverkan -
Kommunerna</i>	<i>Lennart Brantgärde</i>
1975:4	<i>Partipolitiska konfliktdimensioner i
riksdagen</i>	<i>Sören Holmberg</i>
1975:5	<i>Samhällsplanering i samverkan -
Distrikts-, lokalorganisationer,
länsstyrelser</i>	<i>Lennart Brantgärde</i>
1975:6	<i>Samhällsplanering i samverkan -
Erfarenheter från en informations-
kampanj</i>	<i>Jörgen Westerståhl
Lennart Brantgärde</i>
1975:7	<i>Kommundsålsråden i Göteborg -
Sammansättning och medborgarkontakter</i>	<i>Lars Strömberg
Mårten Persson</i>

Författare

1976:1	<i>Finlandsbilden i svensk press</i>	<i>Claes-Olof Olsson</i>
1976:2	<i>Samhällsorientering och masskommunikation
- Massmediernas betydelse för allmänhetens
orientering i samhällsfrågor</i>	<i>Lennart Weibull</i>
1976:3	<i>Ljudradions bevakning av händelserna i
Portugal -
En undersökning avseende tiden
19 maj - 26 juli 1975
utförd på uppdrag av Radionämnden</i>	<i>Jörgen Westerståhl</i>
1976:4	<i>TV:s utlandsrapportering</i>	<i>Rutger Lindahl
Jörgen Westerståhl</i>
1976:5	<i>Utredningsväsendet i Sverige
Personsammanställning och kostnader</i>	<i>Jan Turvall
Folke Johansson</i>
1976:6	<i>Populärpress i massmediesamhället</i>	<i>Lennart Weibull</i>
1976:7	<i>Tidskrifternas antal och storlek</i>	<i>Claes-Olof Olsson</i>

Författare

- 1977:1 *Tidskrifter som informationskanaler i energi frågor -
En analys utförd på uppdrag av Överstyrelsen för Ekonomiskt Försvar* :
Claes-Olof Olsson
Lennart Weibull
- 1977:2 *Periodicals in Politics -
Results from a Swedish Survey*
Lennart Weibull
- 1977:3 *Dagspressens behandling av riksdagens försvarsdebatt 1977
En sammanställning utförd på uppdrag av Överstyrelsen för Ekonomiskt Försvar*
Claes-Olof Olsson
- 1977:4 *Tidningsläsning -
En explorativ studie på grundval av två delundersökningar inom forskningsprojektet Pressens Funktioner*
Lennart Weibull
- 1977:5 *Samhällsdebatt i TV -
En fallstudie på kvällsöppet 1971 - 1977*
Claes Lundgren
Jon Strid
Lennart Weibull
- 1977:6 *Kommunala informatörer 1977 -
En studie av medlemmar i Kommunala informatörers förening*
Kent Asp
Lennart Weibull